

Füruzan'ın Gözünden Almanya: "Berlin'in Nar Çiçeği" Adlı Eserde Ötekileştirme Olgusu Ve Ortak Payda

Burcu ÖZTÜRK¹

Prof. Dr. Hikmet ASUTAY²

¹Trakya ve Tekirdağ Namık Kemal Üniversiteleri Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Ortak Doktora Programı Öğrencisi. burcuozturk@gmail.com

²Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi yabancı Diller Eğitimi Alman Dili Eğitimi, hikmetasutay@yahoo.de

Özet: 1960'lı yıllardan itibaren Türkler Almanya'ya giderek orada yeni bir hayat kurmaya başlamıştır. Bu göçmen işçi sınıfı ile başlayıp, Alman vatandaşlığı ile son bulmuştur. Farklı bir hayata yeni bir kimlikle devam eden Türkler kendilerini yalnız hissedip, Almanlara seslerini duyurmak istemiş ve böylece Göçmen Edebiyatı ortaya çıkmıştır. Birinci kuşak yazarların oluşturduğu bu yazın türü içerisinde vatan özlemi, hasret, yabancılaşma, kültür farklılığı ve kimlik sorunu gibi bir çok konuyu barındırmıştır. Bu çalışmada birinci kuşak yazarlarından olan Füruzan'ın hayatına değinilmiş ve "Berlin'in Nar Çiçeği" adlı eseri incelenmiştir. Eser içerisinde Almanlar tarafından dışlanan, kendilerini yalnız hisseden Türklerin sorunları anlatılmaktadır ve eserin temelinde aynı toplumda yaşayan iki kimliğin ön yargıları bulunmaktadır. Fakat eseri farklı kılan nokta bir gün farklı kültürlerin ön yargılardan sıyrıldığında aynı çatı altında barınabilecekleri olgusudur.

Anahtar Kelimeler: Füruzan, Göçmen Yazını, ön yargı, Türk, Almanya.

Germany From Author Füruzan Marginalization Plot and Common Point In "Berlin'in Nar Çiçeği"

Abstract: Since 1960s the Turks went to Germany and started to establish a new life there. This leaving started with the title of guest worker and ended with German citizenship. The Turks, who continued their lives with a new identity in a different life, felt lonely and wanted to announce their voices by the Germans, and thus emerged the immigrant literature. This literature, created of the first generation of writers, included many topics such as homesickness, longing, alienation, cultural differences and identity. In this work the first generations writers Füruzan's life was mentioned and her work "Berlin'in Nar Çiçeği" was examined. The problems of Turks, who are excluded by the Germans and feel themselves alone, was explained in this book and the basis of the work is the prejudices of two identities that living in the same society. But what makes the book different is the fact that one day different cultures can live together, when they get out of prejudices.

Key Words: Füruzan, immigrant literature, prejudice, Turk, Germany.

Giriş

Bu çalışmanın amacı göçmen yazınının birinci kuşak yazarlarından olan Füruzan'ı ve "Berlin'in Nar Çiçeği" adlı eserini incelemektir. Çalışmanın önemini Füruzan'ın eserlerinin çok fazla incelenmemesi nedeniyle onu gündeme getirmek, "Berlin'in Nar Çiçeği" adlı eseri incelemek ve Almanya'ya giden ilk kuşağın yaşadığı ciddi sorunları ele almak oluşturmaktadır. Fakat olumsuz bu durumlar aktarılırken eseri diğer eserlerden farklı kılan ön yargısız bir yaşamın ne tür mutluluklar getireceğini de göz ardı etmemek gerekir. Çalışmanın çıkış sebebini bu nokta oluşturmaktadır.

Çalışmada ilk olarak göçmen yazını ve birinci kuşak hakkında bilgi verilecektir. Füruzan'ın hayatına kısaca değinildikten sonra "Berlin'in Nar Çiçeği" eserine yansıyan gurbet, yalnızlık, dışlanma, kültür

farklılığı temalarına değinilecektir. Fakat insanların ne kadar farklı olursa olsun ön yargılardan uzaklaştıktan sonra ortak payda içerisinde ve aynı çatı altında yaşayabilecekleri eserdeki olay ile vurgulanacaktır. Yazılan bu eserin içeriği sayesinde ön yargıların zararları ve farklı kültürlerin ortak yanlarının olabileceği de aktarılacaktır.

1. Göçmen Yazını ve Konuk İşçiler

1961 yılında Almanya ile yapılan antlaşma ile Türkler kitleler halinde Almanya'ya gitmeye ve oraya yerleşmeye başlamıştır. Yalnızca bedenlerini değil kendi örf âdetlerini de beraberlerinde götüren Türkler yaşadıkları duyguları, içlerinde buldukları zor durumu, çaresizliği, özlemi ve yaşadıkları daha nice duyguları kaleme almışlardır. Amaçları Almanlara seslerini duyurmak olan bu insanlar göçmen yazınının doğmasına yol açmıştır.

"Göçmen yazını 1960'lı yıllarda başlamış ve üç kuşaktır farklı konularla devam etmektedir" (Koyuncu&Asutay; 2018: 2).

"Yabancılar yeni geldikleri, dilini, kültürünü, yaşam koşullarını, hukuki düzenini, ekonomik, politik yapısını bilmedikleri bu ülkede o güne değin hiç karşılaşmadıkları yeni sorunlarla karşılaştılar, bunlara beraberlerinde getirdikleri kendi kültürel, ekonomik sorunları da eklendi. Böylece birçok yazar, yaşadıkları bu sorunları yazıya aktarır, tarihsel gerçekliği yazınsal gerçekliğe dönüştürerek, varolanı doğrudan metinlere yansıttılar" (Oraliş; 2001: 36).

Böylece Almanya'ya giden ilk kuşağın sorunlarının yer aldığı birçok eser yazılmıştır. Almanya'nın işçi gücü alımı ile yalnızca Almanya ekonomik olarak kalkınmamış, aynı zamanda yazın türü de ortaya çıkan bu yeni eserler ile çeşitlilik kazanmıştır. Temel konuları yalnız kaldıkları ülkede dışlanarak daha çok yalnızlaştıklarını ifade etmek olan bu yazarların amaçlarını Nilüfer Kuruyazıcı şu ifadeler ile aktarmaktadır:

"Amaç, kendilerini Alman yazın çevrelerine kanıtlamaktan çok, yaşantılarını hem Alman/Türk okurlara, hem de kendileriyle aynı durumda olan öbür yabancı işçilere ulaştırmak, içine girdikleri bu yeni dünyayı, kendilerine yabancı olanı yazın yoluyla okurlara aktarmaktır" (Kuruyazıcı; 2001: 6).

Dolayısıyla Türkler yalnızca kendilerinin sesi değil, aynı zamanda diğer yabancı işçilerin de sesi olmuştur. Çünkü onlar da memleketlerinden uzakta bir yandan hasretle bir yandan dışlanma sorunuyla mücadele etmek zorundadır.

"Gastarbeiterliteratur", "Migrantenliteratur", "Migrationsliteratur" gibi farklı şekillerde adlandırılan bu yazın türü 60'ların sonu 70'lerin başında Almanya'ya giden işçiler nedeniyle daha çok "Gastarbeiterliteratur" (Konuk İşçi Yazını) olarak adlandırılmıştır.

Yapılan antlaşmaya göre ekonomik kalkınma gerçekleşikten sonra Türkler ülkelerine geri dönecekti, bu sebeple kendilerine misafir ve misafir işçi gözüyle bakılıyordu. Fakat durum tam olarak beklenildiği gibi olmadı ve Türklerin bir kısmı belirli bir süre zarfından sonra geri dönse de, çoğusu ailelerini yanlarına almış ve hayatlarının geri kalanını Almanya'da sürdürmüştür. Birinci kuşak yazarların tamamı konuk işçi olmamalarına rağmen yine de hepsinin eserleri "konuk işçi edebiyatı" (Yeşilada; 2001: 103) adı altında değerlendirilmiştir.

Konuk işçiler birinci kuşak olarak Almanya'ya yerleşen ilk gruptur. Bu kuşağı ikinci ve üçüncü kuşak takip etmiş, hatta şuan dördüncü kuşak oluşumu gerçekleştirmiştir. Birinci kuşak işçiler eserlerinde iş yerlerinde yaşadıkları sorunları da ele almıştır. Çünkü büyük bir disiplin altında çalışmaya başlayan işçiler, hayallerine kavuşmak için ülkelerine dönmeyi göze almamış ve ne olursa olsun orada tutunmak için çabalamıştır. Yaşadıkları kültür şoku başta olmak üzere eserlerini "Alman toplumunda karşılaştıkları her türden güçlükler, çektikleri acılar, yabancı dil sorunu, vatan hasreti, yalnızlık, uyumsuzluk, topluma uyum, toplumdan dışlanma ve bunların beraberinde getirdiği sorunlar oluşturmuştur" (Zengin; 2000, 103-104). Çünkü ilk gidenler nasıl olsa geri dönecekler düşüncesiyle toplumdan yalıtılmış, yok sayılmış, çok ağır şartlarda ve ağır işlerde çalıştırılmıştır (Akca; 2015: 468). İkinci kuşak ve devamında ise orada eğitim aldıkları ve dil bildikleri için bu sorunlar yok olmaya yüz tutmuş ve eserlerdeki konularda da değişiklik gözlenmiştir.

2. Birinci Kuşak Yazarlar ve Eserlerindeki Konular

Misafir ya da göçmen olarak nitelendirilen birinci kuşağın durumunu ünlü Yazar Max Frisch'in "İşçi bekliyorduk, insan geldi" sözü çok iyi özetlemiştir. Çünkü bu insanlara insan gözüyle bakılmamış, onlar sadece işçi statüsüne yerleştirilmiş ve görmezden gelinmiştir. Türklerle karşı bir ilgisizlik, umursamazlık söz konusudur. Fakat Max Frisch aslında bu durumun yanlışlığını, onları görmek gerektiğinin önemini ve onların yalnızca beden olarak değil, kültür olarak da geldiklerinin vurgusunu yapar:

"Konuk işçi mi bunlar, yoksa yabancı işçi mi? Ben ikincisinden yanayım. Onlar, kendilerinden çıkar sağlamak için hizmet ettiğimiz konuklar değil ki, çalışıyorlar, hem de yaban ellerde [...] Bundan dolayı suçlamıyoruz onları. İş gücü istenmişti, ama insanlar geldi" (Frisch; 1991: 14).

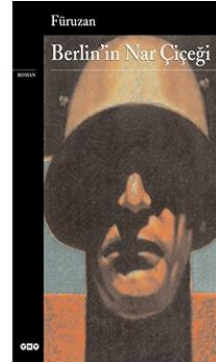
Her ne kadar Almanlar uyum sağlanması için Türklerin kendi kültürlerini benimsemelerini isteseler de Türkler kendi kültürlerinden memnundu; aynı zamanda kendi hallerinde kültürlerini devam ettirip kimliklerinden vazgeçmek istemiyorlardı. Çünkü bu insanlar bir yedek parça değildir, bunlar da bir "insan"dır. Dolayısıyla sahip oldukları bir geçmişleri, tarihleri ve kültürleri vardır (Şenocak; 1986, 65). Bunları yok sayıp tamamen farklı bir kimliğe bürünüp yeni

kültür benimsemeleri olanaksızdır. İlk kuşak için Almanya vatan olmaktan çok uzaktır; çünkü onların vatani Türkiyedir.

Birinci kuşak ilk yazarlar içerisinde Yüksel Pazarkaya, Bekir Yıldız, Aras Ören gibi yazarlar yer almaktadır. Birkaç yılını birinci kuşağın Almanya dönemlerinde yaşayan Füzuran da ilk kuşak

yazarlar arasına dahil edilebilir. Daha çok vatan özleminin ana temayı oluşturduğu birinci kuşak eserlerde Almanya'nın Türklere bakışı ve tutumları da ele alınmıştır. Yapılan kurgular aracılığıyla aslında birinci kuşağın ne gibi zorluklar yaşadığı gözler önüne serilmiştir. Dışlanan Türklere maruz kaldığı bu davranış örnekleri "Berlin'in Nar Çiçeği" adlı esere de yansımıştır.

3. Birinci Kuşak Yazarı Füzuran

(Füzuran ve çalışmada incelenen eseri "Berlin'in Nar Çiçeği" adlı eserin ön kapağı)

Çağdaş Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Füzuran roman, şiir, öykü, gezi yazısı ve deneme türlerinde eserler vermiştir. Asıl adı Feruze Çerç'i'dir. Eserlerinde genellikle toplumun dışlanan ve ezilen kesiminin sorunlarını ele almıştır.

İlk hikâye kitabı *Parasız Yatılı* 1971 yılında yayımlanmıştır. 1972 yılında kazandığı Sait Faik Hikâye Armağanı ödülü ile bu ödülü kazanan ilk kadın yazar unvanını almıştır. 1974 yılında yayımlanan ilk romanı *Kirkyedililer* ile isyancı bir kuşağın sesi olmuş ve geniş kitleler tarafından sevilmiştir. Bu roman ile de Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü almıştır. Bu eserleri *Kuşatma*, *Benim Sinemalarım*, *Gül Mevsimidir*, *Gecenin Öteki Yüzü* ve *Sevda Dolu Bir Yaz* takip etmiştir.

1975 yılında davet edildiği Almanya'da Türk işçiler ile röportajlar yapmıştır. Dolayısıyla göçmen ve işçilerin dertlerini dinleyerek ne tür sorunlarla mücadele etmek zorunda kaldıklarını fark etmiş ve çalışmanın kaynağı olan *Berlin'in Nar Çiçeği* adlı romanının temelinde bu sorunları işlemiştir. Çünkü Füzuran yaşadığı dönemin tanıklığını yapan yazarlardandır, bu nedenle çevresinde gördüklerine karşı duyarsız kalamamış ve Türk

işçilerin Almanya'da yaşadıkları sorunları ele almayı ihmal etmemiştir. Fakat bunu yaparken diğer yazarlardan farklı olarak ortak bir paydanın her iki kültür insanını da bir çatı altında toplayabileceğinin vurgusunu yapmıştır.

Almanya'da kaldığı süre zarfında "Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü" adlı antolojisini ve "Die Kinder der Türkei" adlı çocuk kitabını da hazırlamıştır. Yazarın 1944'te Yunanistan, Bulgaristan ve Bosna-Hersek gezileri ise "İşte Bizim Rumeli" adlı eserinde toplanmıştır. Füzuran'ın verdiği eserler sayesinde hem Almanya'daki işçilerin sorunlarıyla ciddi anlamda ilgilendiği, onların sorunlarına kendi kitaplarında yer verdiği, hem de kendisini Alman işçilerden soyutlamayarak onların sesi olduğunu söylemek mümkündür.

5. "Berlin'in Nar Çiçeği"

Aynı toplumda yaşayan Alman ve göçmen kimlikleri temel alınarak oluşturulan bu romanın ana kahramanı Frau Elfriede Lemmer'dir. Çünkü bu kadının bakış açısı ile Almanların göçmenlere karşı tutumları, onlara bakış açıları, onların sahip olduğu

değerlere karşı olan yaklaşımları ve bu göçmenleri "ötekileştirmeleri" anlatılır.

Alman toplumunun bir sembolü olarak eserde yer alan Frau Elfriede Lemmer gelen Türkleri yani göçmenleri uzaktan gözlemlemeye başlamıştır. Alman toplumu ile aynı fikirde olan yaşlı ve yalnız Lemmer göçmenler tarafından mahallelerinin, sokaklarının ve yaşamlarının dolmaya başladığını fark etmekte ve ülkelerinde yer almaya başlayan bu insanların garipliklerini eleştirmektedir. Korku dolu gözlerle onlara bakmakta ve onlardan aslında tiksiniyor. Çünkü göçmen olarak gelen Türkler bıyıklı, pis, barbar, yabancı ve görgüsüzdür. Bu durumdan rahatsız olan yalnızca Frau Lemmer değil, Almanların büyük bir kısmıdır.

(Duvarlardaki "Türkler Dışarı" Yazılarından Bazıları)

Eser ilk olarak ötekileştirilme olgusu ile başlamaktadır. Çünkü ilk cümlede "konuk işçi Selman Korkmaz" (Füruzan; 2014: 7) ifadesi yer almaktadır. Dolayısıyla Almanya'da bulunan Türklere konuk olarak bakıldığı ve geri dönecekleri zihniyetine sahip olduğu aşikârdır. Aslında dışlamanın çoğu sebeplerinden biri bu durumdur. Geldiler, çalışıyorlar; fakat sonra gidecekler. Bağlanmaya ve onlara çok değer vermeye gerek görülmediği durumlar yaşanmıştır. Ama Almanya'da yalnızca Türkler değil; Rum, Yugoslav, Kuzey Afrikalı, İtalyanlar da bulunmakta; hatta bu işçiler Frau Lemmer'in olduğu apartmanda yaşamaktadır. Almanların dillerini bile bilmedikleri bu insanlardan kendilerini uzak tutmaları bir bakıma normal karşılanabilir. Fakat Almanlar için bu insanlar küçük, korkak, çekingen ve cahildir (age.: 11). Bıyıklı, elleri tesbihli, yüzleri ise ciddi olan bu adamların.

"Aynı gün içinde acımasızca kavga edip, ardından hemen gülüşüklerine tanık olmak Almanlar için bile sıradanlaşmıştı. Yaşadıkları hayattan bu denli hoşnut görünmeleri, konuşkanlıkları, gülmeye hazır oluşları o güç koşullarda daha da şaşırtıcıydı. Bu da onların geri kalmışlığının en açık kanıtıydı. Sabahın

Eserde sık sık Frau Lemmer'in hayatını anlatmak için geriye dönüş (Rückwendung) tekniği kullanılmış ve Almanya'nın savaş yılları ve o yıllar yaşananlar anlatılmıştır. Okur, yalnızca Türklerin ve diğer ülkelerden gelen göçmenlerin ötekileştirilmelerini değil, aynı zamanda savaş öncesi ve savaş sonrası Almanya'nın durumunu da okumaktadır. Hatta bu geriye dönüşler ile okur Frau Lemmer'in gençlik dönemi yıllarına kadar götürülür ve sonrasında tekrar yaşanan ana geri dönüşler anlatım sürdürülür. Anlatım üçüncü tekil anlatıcı tarafından anlatılmakta ve yer yer betimlemeler kullanılmaktadır.

köründe yola çıkıp akşam dönüyorlar, hiç yorulmamışça itişmelerini sürdürüyorlardı. (...) Bu yeni yabancıların tükenmez canlılıkları, kazandıklarını harcaşlarındaki çocukça savruluk tam bir görgüsüzlük örneği idi ülkenin, evin yerlilerine göre" (age.: 11).

Alıntıdan anlaşıldığı üzere burada diğer insanlar hakkında yapılan gözlem ve olumsuz yorumlar söz konusudur. Dolayısıyla Almanlar bu insanları kendi içlerine almayarak aslında dışlanmalarına ve ötekileşmelerine sebep olmaktadır. Göçmen işsizler hakkında Frau Lemmer de bir Alman olarak aynı şeyleri düşünmektedir. Hatta gördüğü an kapısını kapatmakta ve kimseyle muhattap olmamaktadır. Kendi yaşadığı apartmandaki göçmen işçi sayısının artışı ve ortaya çıkan değişiklikler onu hasta etmektedir.

Frau Lemmer aslında savaşın acı gerçeklerini bütün hüznleriyle yaşamıştır. Eşi savaştan bir kolunu kaybederek döndüğünde yıkılmıştır, onu öylesine görmek canını yakmıştır. Eşini kaybettikten sonra ise iki evladı da zaman içerisinde evden ayrılmış ve tamamen yalnız kalmıştır. Kızı ve damadı ise yaşlı bakım evinde yaşaması önerisinde bulunduğu tamamen yıkılmıştır. Dolayısıyla alıştığı yalnızlık bu

göçmenlerin varlığı ile onu daha çok hasta etmiştir. Frau Lemmer'in tek arkadaşı kuşu Sarah'tır ve kapısını çalan tek kişi ise Hausmeister (Kapıcı) Herr Ranke'dir. Kapıcı, yabancılara karşı önyargılıdır ve düşüncelerini Frau Lemmer ile paylaşmaktadır:

"- Evet, öğrenemeyeceklerine bile dikkat etmeden Almanca konuşmaya yelteniyorlar. Ekonomimiz büyüdü. Bunlara gereksindik, çağırdık, geldiler. Ama onlara yerlerini öğretmeliyiz. (Sonra parmak kaldırarak bir şeyin altını çizer gibi) yasalar çıkarmak, yasalar iki kere iki dört diyordu Maximilien Ranke (age.: 67) Köpeğini nedense bağlamıştı kapıcı. -Geçen gün Kuzey Afrikalılardan biri canını acıtmış olmalı. Rex de kapıvermiş elini. Herif okşamak istediğini söyleyip durdu. Ne ben ne veteriner inanmadık. Kim bilir ne hainlikler kuruyordu. Biliyorsunuz sevgili Bayan, Rex'imiz şıp diye anlar. Ayrıca bizimkileri uyarmaya gerek yok ama yine de söylüyorum. Yabancılar o maymun kafalarında Almanları soymaktan başka hiçbir fikir taşımıyorlar. İki kere iki dört, bu böyle" (Füruzan; 1995: 148).

Alıntılardan da görüldüğü gibi Almanlar göçmen işçilere karşı ön yargılıdır. Burada söz konusu olan sadece Türkler değildir, Alman olmayan herkes onların gözünde doğruyu söylese bile kuşku oluşturan ve güvenilmeyen insanlardır. Almanya'da aslında onlara yer yoktur, bu sebeple yabancı işçilerin ülkelerine dönmeleri gerekmektedir. Çünkü Almanlar üst kimliktir, göçmenler ise alt kimliktir ve Almanlara hizmet etmek için ordalardır. Kendilerine bu şekilde bakılan göçmenlerin böylesine bir ortamda ötekileştirilmeleri tabii ki doğaldır, kimse tarafından kucaklanmaz, kimse tarafından dinlenmezler. Sürekli bir kaçış, bir görmezden gelme söz konusudur. Çoğu Alman, işçiler hakkında böyle düşünürken eserde yalnızca Frau Lemmer'in karşı komşusu Christian Haabe bu konuda farklı düşünmektedir

(...) "Ötücü kuş seçenlerin bence durumu özel elbette. Bir de işçiliğe çağırdığımız yabancıların. Onlar her iyi gitmeyen toplumsal olayın odağında tuttuğumuz yeni suçlular. Hiçbir şey için şikayete kalkışamazlar bu yüzden. Ellerinden geldiğince göze çarpmadan yaşamayı amaçlıyorlar, ama bunu da pek başaramıyorlar. Çünkü onların duyular dünyası aşırı güçlü. Bu da sessiz olmalarını engelliyor" (age.: 76).

Herr Haabe yabancıları her şeyin sorumlusu olarak görmemekte ve onları ötekileştirmemektedir. Farklılıkları ile bu insanları kabul etmekte ve

dışlamamaktadır. Fakat Herr Haabe hayatını kaybettikten sonra yerine bir Türk aile taşınır ve Frau Lemmer bu durumu ilk başlarda kabullenemez:

"Frau Elfriede yabancıları nasıl uzaklaştıracağını bilemeyen davranışlarla içeri çekilmeye davranırken, genç adam yaşlı kadının omzunu tutarak, kendi dilinde bir şeyler söylüyordu:

-Neyin var madam? Neyin var ki böyle durup durursun bir başına. De bana anacığım hele.

Türk kadın daha çekingen yaklaşmıştı.

Almancasını hızlı konuşmazsa iyi anlaşılır kanısıyla sözcükleri tek tek sıralayarak Frau Elfriede'ye eğilmişti:

-Haben Sie irgendetwas Beschwerden?

Frau Elfriede bu soruyla sarsılmıştı.

Kadının sesindeki dostça yakınlığın getirdiği çözümlenmeyle de ağlamaya başlamıştı. Ağlarken de arasız kuşunun kafesini okşuyordu" (Füruzan; 2014: 69).

İlk konuşmaları bu olan Korkmaz Ailesi ve Frau Lemmer'in dostlukları aslında kuşu Sarah'ın hastalanması vesilesiyle başlamıştır. İyileştirmesi için bir günlüğüne kuşunu onlara veren Frau Lemmer, ilk gün tamamen kendisini sorgulamıştır. Yabancı bu insanlara neden güvendiğini, neden kuşunu onlara emanet ettiğini bir türlü anlayamaz. Fakat ailenin üçüncü çocukları olan Ümmühan bebeği gördükten sonra bu Türk ailenin sıcaklığı ve konukseverliğine karşı koyamaz. Ümmühan'ı o kadar sever ki kendi torunuymuş gibi yaklaşır ve "Sehr hübsch, sehr Schönheit, Mein Gott, mein Gott. Kinderlich, meine Kinderlich..." (age.: 96) sevgi sözcüklerini kullanmaktan kendisini alıkoyamaz. Böylece zamanla iki farklı kültüre mensup bu insanlar arasında bir sıcaklık oluşur. Hastalandığında kapısını çalan Korkmaz ailesidir, yardımına koşan, ona bakan. Türk konukseverliği, Türk dostluk bilinci ve sıcaklığı bu aile aracılığıyla Frau Lemmer'e yansır. Bir yanda ailelerinden, vatanlarından ayrı kalan ve hasret çeken bu aile "anne" figürü ile hayatlarını renklendirirken, diğer yandan evlatlarından ayrı kalan ve torunlarını bile göremeyen bir anne "evlat ve torun" sevgisini

yaşamaya başlayarak hayata tutunmaya devam etmektedir.

Korkmaz Ailesinin Frau Lemmer'de hissettiği dostluk aslında ilk tanıştıkları günden oluşmaya başlamıştır. Çünkü o kısacık dakikalardan sonra Güldane "Dertlerimizi unuttuk sizinle dün gece" (age.: 120) ifadelerini kullanmıştır. Bir Alman ile komşu olmaları onlar için büyük bir sevinçtir. Diğer açıdan bakıldığında her ne kadar Frau Lemmer Almanlar tarafından bu davranışı sebebiyle dışlanacağını düşünse de, sevginin oluşturduğu ve Türk konukseverliği ile harmanlanan bu dostluğu kaybetmek istemez; özellikle yıllardır hasret kaldığı evlat ve torun sevgisini Berlin'in Nar Çiçeği olarak adlandırdığı Ümmühan bebek varken. Buna rağmen yaşadığı durumdan ötürü kendisi de şaşkındır:

"Bu çocukları, bu insanları tanıyacağımı kim önceden söylesen asla inanmazdım. Varsın dışardaki benim Almanlar beni aşağılasınlar, buraya gelip gidiyorum diye. Tek bir kişi anladı bu durumu, bana hak verirdi, o benzersiz beyefendi Herr Christian von Haabe. O yaşasaydı, gülümseyerek en doğru yorumu yapardı, biliyorum" (Füruzan; 1995: 160).

Daha önce de bahsedilen Herr Haabe'nin insanlara yaklaşımı ve farklı düşünüşü burada Frau Lemmer tarafından vurgulanmaktadır. Çünkü o, insanları ön yargılar nedeniyle ayırmayan, onların da yaşama hakları olduğunu bilen ve buna göre davranan bir insandır. Bu sebeple Frau Lemmer tarafından kendisinden özlemle bahsedilmektedir. Keşke yaşasaydı da Frau Lemmer'in ön yargısız bu tutumunu görebilseydi fikri okurda da oluşmaktadır. Çünkü sevginin gücü ile insanların ortak paydada buluşabileceği ve bir çatı altında yaşayabilecekleri Frau Lemmer'in bu tutumu ile anlaşılmaktadır.

Yaşlı, kimsesiz, yalnız, hayattan ve yaşamaktan artık zevk almayan Frau Lemmer gitmiş, bu Türk aile sayesinde bambaşka bir kadın gelmiştir. Yıllardır hasret kaldığı aile kavramına bu Türk aile ile kavuşmuş ve o sıcaklığı tekrar yaşamaya başlamıştır. Hatta başta Ümmühan bebek olmak üzere evin diğer çocukları olan Kamber ve Adem'e de kazaklar örer, sabah uyandığı an hemen onlara gitmek ve onlarda vakit geçirmek ister. Dolayısıyla hayata tutunmasını komşuları olan Türk aileye borçludur. Hatta kuşu Sarah ile konuşurken "onlarla birlikteyken, kendimi nasıl iyi bulduğumu bilsen. Gülüyorum, şakalaşıyorum, (...)" (Füruzan; 2014: 131) ifadelerini kullanarak hayatına nasıl

canlılık geldiğini anlatır. Hiç tanımadığı bu insanlardan alışık olmadığı bir ilgi görmüş; fakat bu durumdan zararlı çıkmamıştır.

Bu dostluktan mutlu olan yalnızca Frau Lemmer değildir, Türk ailesi de kurmuş oldukları bu dostluktan son derece mutludur. Çünkü onca olumsuzluklara, dışlanmaya, ötekileştirilmeye rağmen yüzlerine gülen, samimi, sıcak ve kendisine Feride Ana diye hitap edebildikleri bir anneleri vardır artık. Soğuk Almanya kendisini bir nebze de olsa sevdirebilmiştir. Aslında Almanya'nın sevilmemesinin birden fazla sebepleri vardır. Her defasında istenmediklerini bilmeleri, bunun yüzlerine karşı açık açık söylenmesi, toplum içerisinde görmezden gelinmeleri ve daha birçok sebep Türklerin Almanya'da kendilerini kalabalıklar içerisinde yalnız hissetmeleri için yeterli olmuştur. Hatta arkalarından "scheisen Türken, Türken raus" (age.: 160) ifadeleri kullanılan insanların bunları duymazdan gelmeleri kolay bir durum olmasa gerek. Ama her şeye rağmen ortaya çıkan bir mutluluk sabretmeyi, karşılıklı sevgi olduğu zaman ön yargıların da bertaraf edilebileceğini ve ortak paydada insanların buluşabileceğini göstermiştir.

Ön yargılar değerlendirildiği zaman aslında eserde Frau Lemmer'in çocukluktan oluşturulan üst kimlik bilinci ve saf Alman kimliğinin buna sebep olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü sürekli kendisini diğerlerinden üstün gören, tanımadan bir bakıma yargısız infaz yapan ve "kesin" olarak bazı olguları karşısındakilere karşı netleştiren Frau Lemmer aslında bu Türk aile ile bu durumun farkına varmıştır. Kendisi sevgiye inanan bir kadındır. Ailenin ebeveynleri ve çocuklarına karşı duyduğu sevgi ile bu ön yargılarından kurtulmuştur. Her ne kadar en başlarda tedirgin olsa ve yaptığının doğru olup olmadığını düşünse de, doğru yolu bulduğunu iç dünyasında her zaman dile getirmiştir. Sevgiye olan inancı sayesinde ön yargılarından kurtulmuş ve kendisini hapsediği yalnızlığı sona ermiştir. İnsanlara yaklaşmak ve tanıma fırsatı vermek böylece kendi dünyasını da aydınlatmıştır.

Sonuç

İnsanların ekonomik, politik ya da başka sebepler nedeniyle kendi ülkelerini terk etmek zorunda olmaları göç olgusunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Almanya'nın sahip olduğu işçi gücü açığı ise birçok insana umut kapısı olmuş ve yeni bir hayata doğru akın akın göç etmelerine sebep olmuştur.

1 Eylül 1961 yılında Almanya ile yapılan antlaşma nedeniyle birinci kuşak diye adlandırdığımız insanlar Türkiye’den Almanya’ya doğru göç etmeye başlamıştır. Çalışıp kazanacak, para biriktirecek, hayallerindeki elde edince de geri döneceklerdir, karar verilen durum budur. Fakat Almanya’ya gidip yerleştikten sonra durum tamamen değişmiş, dönenler olmasına rağmen çoğu Türk dönmeyerek orada kurdukları düzeni devam ettirmiştir. Ailesi ile gidenler çocuklarının eğitimini yarıda bırakmak istemeyip dönmemiş, ailesi yanında olmayanlar ise onları da yanlarına alarak hayatlarına Almanya’da devam etmeye başlamıştır.

Her şey her ne kadar güzel görünse de kendi ülkeleri değildir hayata tutundukları yer. Dillerini, kültürlerini bilmedikleri endüstri toplumunun içindedirler. Konuk olarak gittikleri ülkede konuk gözüyle bakıldıkları için sahipsiz ve kimsesizlerdir. Ötekileştirilmişlerdir. Çünkü yabancıdır onlar, kimse onların dilini bilmez, dış görünüşlerine bakarak pis ve barbar olarak nitelendirilirler. Varlardır; ama aslında yoklardır. Yalnızca onlar değil, işçi olarak giden diğer ülke vatandaşları da ötekileştirilmiştir. Toplumdan soyutlanmış, dışlanmışlardır. Bu durum sahip oldukları vatan özlemine daha çok arttırmıştır. Çünkü öz vatanlarında daha rahat, daha mutlulardır. Ortaya çıkan bu buhran yalnızlık, hasret, özlem, kimsesizlik, çaresizlik durumlarını da beraberinde getirmiştir. Kimseye dertlerini anlatamayan bu insanlar duygularını kaleme dökmeye karar vermiş ve yaşadıkları durumları anlatarak seslerini bu insanlara duyurmaya, “biz de varız, buradayız” mesajını vermeye çalışmışlardır.

Farklı bir ülkeye gidip yaşamaya başladıkları için “göçmen” olarak adlandırılan bu insanların yazdıkları eserler “Göçmen Yazını” (Migrantenliteratur) adı altında değerlendirilmiştir. Çünkü onlar ülkenin yerlisi değildir. Hatta kimileri bu yazını “Konuk İşçi Edebiyatı” (Gasterbeiterliteratur) olarak adlandırmıştır. Çünkü ülkenin misafirleri bu yazın türünün oluşmasına sebep olmuştur. Birinci kuşağın oluşturduğu bu yazının konuları bellidir: Vatan hasreti, aile özlemi, gurbet, yalnızlık, çaresizlik, umutsuzluk, ötekileştirilmek; yani olumsuz olan bütün duygulara bu eserlerde rastlamak mümkündür. Çünkü birinci kuşak kendi ülkesi ile bulunduğu ülkeyi kıyaslayabilmektedir, ortaya çıkan farklılığın bilincindedir. Kendi kültürü başka, yaşadığı ülkenin kültürü başkadır; kendi dili başkadır, ülkenin dili başkadır. İkinci kuşak ile birlikte her ne kadar konular değişse de birinci

kuşağın yazdıkları ve yaşadıkları günümüzde hâlâ canlılığını korumakta ve yorumlanabilmektedir.

Çalışmada incelenen birinci kuşak yazarlarından olan Füzuran, Almanya’da bulunduğu dönem çok iyi gözlem yapmış ve insanların durumunu tahlil etmiştir. Birçok insanla röportajlar yapan, gezilerde yer alan, bunları not alarak eserlerinde işleyen Füzuran’ın yazdığı “Berlin’in Nar Çiçeği” adlı eserde yapılan gözlemlerin çarpıcılığı dikkat çekmektedir. Betimlemeler ve mecazlar ile Türklerin maruz kaldıkları durumlar, yalnızlık, ötekileştirilmek okurda yaşanan acı durumun hissedilmesine sebep olmaktadır. Fakat bu eseri dikkat çekici kılan ve diğer eserlerden ayıran nokta eserde “ortak payda” vurgusunun yapılmasıdır. Yazılan birçok eserde kültür farklılığı, ortaya çıkan iki farklı kültür vurgusu, dışlanmanın acı portresi ortaya çıksa da bu eserde “sevginin gücü” vurgusu farklılık yaratmıştır. Tabii ki “Berlin’in Nar Çiçeği” adlı eserde yalnızlığı, ötekileştirilmeyi ve özellikle iki farklı kültürdeki tutumları okur fark edebilmektedir. Ama eser bu şekilde sonlanmamaktadır. Dolayısıyla sevgi ile ötekileştirmeden ve ön yargılardan insanların kurtulabileceği, ortak paydada, aynı çatı altında sevgi ile birlikte yaşanabileceği vurgusu yapılmıştır.

Eserin başlarında savaş zamanındaki Almanya’nın karanlık yüzü geriye dönüş (Rückwendung) tekniği ile okura yansıtılmaktadır. Bu durum kasvetli havanın temellerinin atılması için yeterli olmuştur. Dışlanan, hor görülen, yüzlerine dâhi bakılmayan birçok Türk ve diğer göçmen işçilerin durumu ise içler acısıdır. Gerçekleri anlatmalarına rağmen yalancı gözüyle bakılır, aynı apartman içerisinde merdivende rastlanılsa selam vermeden geçmek için apar topar kaçılır, koridorda ayak sesleri duyulunca kapılar kapatılır. Soğuk Almanya’nın soğuk yüzüne terk edilirler.

Frau Elfriede Lemmer yaşadığı apartmanda birçok göçmen işçinin varlığından rahatsız olan Almanlardan bir tanesidir ve eserde Almanların Türklere karşı tutumunu temsil etmektedir. Eşi vefat eden, çocukları tarafından terk edilen, aranıp sorulmayan, yaşlı ve hasta bir kadındır. Hayatı sadece kuşu Sarah ile iki göz odalı evinde geçerken Türk aile ile tanışması hayatını tamamen değiştirir. Her ne kadar ön yargılı olsa ve diğerleri gibi o insanlardan kaçmaya çalışsa da Türk konukseverliği ve dostluk bilincinin sıcaklığı ile bu aileye bağlanmıştır. Özellikle ailenin en küçük üyesi Ümmühan bebek bu yaşlı kadının içerisinde tekrardan sevginin yeşermesini sağlamıştır. Bu bebekle ile göremediği torunlarının hasretini

dindirmeye, Selman ve Güldane ile evlat sevgisini tekrardan yaşamaya başlamıştır. Hasta olduğunda kapısını çalan ve yanı başından ayrılmayan insanlar Türklerdir. Karşılıksız, tüm samimiyetleri ile onun yanında olmuş, bu kadını bağrılarına basmışlardır. Her iki taraf da bu dostluktan mutludur, her iki taraf da yalnızlıklarından kurtulmuştur.

Sonuç olarak ön yargılardan kurtulmak için sevgiye yer verilmelidir. Sevgi aracılığı ile farklı kültüre, dine, dile, ırka sahip olan bireyler birbirleri ile huzur içinde yaşayabilirler. Çünkü sevgi varsa saygı da vardır. Fakat sevgi yoksa bu durumların gerçekleşmesi söz konusu dâhi olamaz. Her ne kadar iki farklı kültür olarak nitelendirilse de aslında farklı kültürler de ortak değerlere sahip olabilir. İnsanlar –ne kadar farklı olsalar da- ortak duygulara ve düşüncelere sahip olabilirler; fakat bunun için öncelikle oluşturulan ön yargılardan kurtulmak ve mesafeli yaklaşımdan uzak durmak gerekir. Dış görünüşlerine bakarak insanları ötekileştirmek dünyada yapılabilecek en büyük ayrımlardandır. “İnsanoğlunu ölümsüz kılan tek şey sevgidir değil mi? Sevgiyi tanımamışsak onurlu olmayı da bilemeyiz. Sevginin olmadığı yerde onur diye tanıtılanlar cimrilik, bencillik, hatta kindir” (Füruzan; 2014: 98).

KAYNAKÇA

Birincil Kaynakça

Füruzan. (1995). Berlin'in Nar Çiçeği. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Füruzan. (2014). Berlin'in Nar Çiçeği. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İkincil Kaynakça

Akca, N. C. (2015). “Menekşe Toprak'ın Öykülerinde Almanya'ya Göç'ün Farklı Yüzleri”. Turkish Migration Conference 2015. Selected Proceedings. (Edt. Güven Şeker, Ali Tilbe vd.). s. 467-476.

Frisch, M. (1991). “Yabancı'nın Baskısı”, Hürriyet Gösteri Max Frisch eki, Sayı: 130. s. 14.

Koyuncu, G., Asutay, H. (2018). “Bekir Yıldız'ın Gözünden Türkler Almanya'da”. Akademik Bakış Dergisi. Sayı: 69. Ekim-Kasım 2018.

Kuruyazıcı, N. (2001). “Almanya'da Oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması”, (Edt. M. KARAKUŞ, N. KURUYAZICI), Gurbeti Vatan Edenler, Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları: İstanbul. s. 3-35.

Oraliş, M. (2001). “Gurbeti Vatan Edenler”, (Edt. M. KARAKUŞ, N. KURUYAZICI), Gurbeti Vatan Edenler, Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Kültür Bakanlığı Yayınları: İstanbul. s. 35-50.

Şenocak, Z. (1986). “Plädoyer für eine Brückenliteratur”, (Edt. Irmgrad Ackermann, Harald Weinrich). Eine nicht nur deutsche Literatur. Serie Pieper: München.

Yeşilada, K. E. (2001). “Göçmen İşçi Yazını' Ya da Now Turkish Is It?”, Nazan Aksoy vd., Çağdaş Türk Yazını I, (hzl. Zehra İpşiroğlu), İstanbul: Adam Yay., 1. bs.

Zengin, D. (2000). “Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve 'Fühle Dich Wie Zu Hause' Romanı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. s. 103-128.